

להט החרב המתהפכת, ואם לא היה אוכל מעץ הדעת היה חי לעולם. ומה עשה בגן עדן, חז"ל אומרים לעבדה, זו מצות עשה, לשמרה, זו מצות לא תעשה, והיה לומד תמיד, אנו רואים מזה דבר נורא שתורת ה' אין לה קצבה וסוף, תורה שהכי בעל כשרון שבעולם וחי לעולם למד בה תמיד בכל זאת היה לו עוד תורה ללמוד תורת ה' (בשם החפץ חיים).

רמז על בני חיי ומזוני

בראשית ברא לשון בריאות, והכוונה דראשית כל צריכים להיות בריא, וזה חיי. ברא לשון בן, כמו בר יוחאי, וזה בני, ברא לשון תבואה, שכתוב בפרשת מקץ ויצבר בר, שהוא לשון תבואה, וזה מזוני.

ויהי ערב ויהי בוקר. מרמז שאצל ישראל הולך תמיד היום אחר הלילה ואצל הגוים הולך הלילה אחר היום, ורמז יש בזה גם שכלל ישראל בהתחלה הם בבחינת לילה והוא הגלות ואח"כ יהיה להם אור וטוב, ואצל הגוים בהתחלה הם בבחינת יום שיש להם עולם הזה ובסוף יהיה להם לילה כמוש"כ לעשות נקמה בגוים.

ירא שמים

יהי רקיע אומר רש"י שהשמים היו רופפים ביום הראשון, גער בהם הקב"ה ביום השני ומזה הם עומדים בפחד עד היום, בגלל זה אומרים ירא שמים, שכמו שהשמים עומדים ביראה תמיד כך הצדיק תמיד ביראה.

לא כתוב ביום השני כי טוב, אומר רש"י שלא נגמרה מלאכת היום השני עד יום שלישי. חז"ל אומרים מפני שכתוב בו הבדלה בין מים העליונים למים התחתונים ולכן איפה שיש הבדלה לא שייך לומר טוב, שמחלוקת זה היפך הטוב.

חמדת ימים אותו קראת. בסידור עץ יוסף מובא מפרשים שהקשו איפה כתוב בתורה ששבת הוא חמדת ימים, ויש מפרשים מפני שכתוב ויכל אלוקים ביום השביעי, ויכל תרגום ירושלמי "וחמד" כמו שכתוב אצל דוד [ש"ב יג, לט] וְיָכַל דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְצִאת אֶל אֲבִשָׁלוֹם ומפרש רש"י לשון חמדה ותאוה, כמו שכתוב בתהילים נכספה וגם כלתה נפשי.

סיפור: הרבינו בחיי היו לו הרבה ויכוחים בזמנו עם אפיקורסים למיניהם, פעם אמרו לו שיש איזה צייר עולמי שעשה ציור יפה מאוד, והראו לו את זה, אמר להם התמונה הזאת נעשתה בלילה ע"י שבא קוף והיה לידו שם בקבוק עם דיו ונשפך על הטבלה ויצאה התמונה הזאת... אמרו לו פיקח שכמוך איך אתה מדבר דברים כאלו, איך זה יכול להיות שאת זה עשה קוף, אמר להם גם אתם אומרים כך שעולם כזה עם שמש וירח וכל הנבראים עם כל הצמחים ובעלי החיים נהיה לבד בלי שיש בורא ומנהיג לעולם, ובוזה ניצחם.

כמו כן מספרים על רבינו יהודה הלוי ז"ל שהיה לו שכן גוי משורר, והיו לו ויכוחים אתו על אמונה בה', ופעם אחת הגוי כתב שיר על שולחנו בחצר ולא יכל לסיים את השיר בסיום יפה, ובינתיים הלך לטייל ביער אולי ימצא איזה סיום יפה, ראה רבי יהודה הלוי זאת שגם הוא היה משורר גדול, והיה שם על שולחנו עט עם דיו, לקח את העט וסיים את השיר בצורה יפה, וכשהגוי חזר ראה סיומו יפה מאוד, וחשב לעצמו בוודאי סיימו רבי יהודה הלוי שכנו, ושאלו האם כתבת סיום זה? ענה לו שזה נעשה לבד. אמר לו

התחלה טובה. מלמד אחד אמר לתלמידיו: לא אומרים עברנו את החגים רק ב"ה הרווחנו חגים וימים קדושים, וב"ה גם הרבה מצוות. רש"י התחיל פירושו עם המאמר אמר ר' יצחק וכו', מקורו בילקוט שמעוני, וכתב ה"באר מים חיים" שהתחיל מהמאמר הזה לכבוד אביו שנקרא ר' יצחק, כדי לקיים מצות כיבוד אב.

רש"י התחיל פירושו עם אות א' אמר ר' יצחק וסיים פירושו בפ' וזאת הברכה עם האות ת' יישר כח ששברת, לרמז שרש"י כלל את כל הפירוש מא' עד ת' ולא החסיר כלום (הגאון ר' מ. ד. הלפרין זצ"ל).

סיום התורה באות ל' לעיני כל ישראל, ורבינו הקדוש התחיל את התורה שבעל פה באות מ' מאימתי, באותיות של הא'–ב' מיד אחר ל' בא מ' לרמז שאין הפסקה בתורה, ומיד אחר שגומרים תורה שבכתב מיד צריכים להתחיל עם תורה שבעל פה.

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, והארץ היתה תהו ובהו. ראשית כל צריך כל יהודי להאמין שה' ברא את השמים ואת הארץ, ומתוך כך יבין שכל העולם תוהו ובוהו.

כל מחבר ספר כותב רמז לשמו בתחילת הספר, חז"ל אומרים שחותמו של הקב"ה אמת, ולכן מתחילה התורה בראשית ברא אלקים שסופי תיבות "אמת".

ודברת "בם" ר"ת ב'ראשית מ'אימתי, שבשניהם כתוב בהתחלה ענין האמונה, בראשית ברא אלקים שהוא יסוד האמונה, ומאימתי קורין וכו' הוא ענין קריאת שמע שהוא קבלת עול מלכות שמים, מפני שזה ראשית דבר לפני הכל.

רמזים על פסוק ראשון של בראשית

בפסוק ראשון של בראשית יש שבע מילים כנגד ימי השבוע.

במלה בראשית יש שש אותיות כנגד ששת ימי המעשה.

ובפסוק ראשון יש שש פעמים האות א' כנגד ששת אלפים שנות קיום העולם.

ובפסוק ראשון יש 28 אותיות כנגד 4 שבועות שיש בחודש (דעת זקנים).

ראשי תיבות על בראשית

בשביל ראשית, זה התורה, ובשביל ראשית הם ישראל שנקראים ראשית.

הגר"א אומר שבמלה בראשית מרומזות כל המצוות שבתורה.

בן ראשון אחר שלושים יום תפדה.

בטחון רצון אהבה שתיקה יראה תשובה.

בקול רם אֶבְרָהֶם שמו יתברך תמיד.

בן רך אחר שבעת ימים תמול.

בראשית–ת'נא א'לוקי ר'בי ש'מעון ב'ר י'וחאי. ברא–ב'נו ר'בי א'לעזר.

אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן. ויש בזה רמז במילה בראשית אם ילמדו תינוקות של בית רבן, אז ברא אלקים שמים וארץ.

מעלות אדם הראשון ומוסר השכל שבדבר

הבעל כשרון הכי גדול שבעולם ובעל הזכרון וההבנה והעמקות והתפיסה היה אדם הראשון, מכח שהוא יציר כפיו של הקב"ה, וגם בעל כוח גדול היה, וכשיגרשו אותו מגן עדן היה צריך שמירה גדולה שלא יכנס שוב בכוחו האדיר, והם הכרובים, מלאכי חבלה,

פיקח שכמוך איך אתה מדבר דברים כאלו? ענה לו ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר, שתי שורות לא יכולות ליכתב לבד ועולם יפה כזה איך נברא לבד ??? וניצחון.

וינחחו בגן עדן לעבדה ולשמרה. מפרש התרגום יונתן להיות עובד בתורה ולשמור מצוותיה.

היא נתנה לי מן העץ. אומרים חז"ל שאדם הראשון מרוב פחד לא החזיק בעצמו את הפרי והיא נתנה לו בפה, בגלל זה לידיים יש חשיבות מיוחדת, כמו שאנו אומרים ומעשה ידינו כוננה עלינו, כפה פרשה לעני, ויפרוש כפיו אל ה', ונשיאות כפים, ולכן אין הקב"ה מביא תקלה על ידי צדיקים, וחלילה אם לא שומרים התורה והידיים אז הידיים ידי עשו ח"ו (מפרשים).

הבן איש חי כשהיה קטן, שאל אותו המלמד שה' שאל את אדם הראשון איפה וכי ה' לא היה יודע איפה מתחבא אדם הראשון? ענה לו איפה ר"ת אני יודע כל הנסתרות.

חז"ל אומרים איפה בגללך ישראל יאמרו איכה, בגלל שחטאת בעץ הדעת יצטרכו בני ישראל להיות בגלות, ולקונן בלשון איכה על חורבן ביהמ"ק.

ועפר תאכל. ה' נתן עונש לנחש עפר תאכל, לכאורה הרי זה טובה בשבילו שיש לו מספיק אוכל בכל מקום ומקום? התירוץ שבאמת זה רעה, משל למלך שכעס על בנו ונתן לו הרבה כסף וגירשו משולחנו, ואמר לו אני לא רוצה לראות אותך, יש לך כסף מספיק, לך והתפרנס בכל מקום שאתה רוצה, אבל אצלי לא תבוא ותדרוך רגליך עוד, והנמשל הוא, שכל הבעלי חיים יש להם קשר עם ה' ומבקשים מהקב"ה תמיד אוכל אבל עם הנחש אין להקב"ה קשר, שאומר לו יש לך אוכל בכל מקום שאתה רוצה אבל לא ממני.

ואיבה אשית בינך ובין האשה, בין זרע בינך ובין זרע בניה. מפרש התרגום יונתן שכשיהיו בניה של האשה שומרים מצוות התורה יהיו מכוונים ומכים אותך (הנחש) על ראשך, וכשיעזבו את מצוות התורה תהיה מכוון ותשך אותם בעקביהם, אך להם יהיה רפואה, ולך לא יהיה רפואה, ועתידים הם לעשות שלום ופיוס בימי מלך המשיח.

ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו. אומרים חז"ל שרבו ביניהם על חלוקת העולם, והסכימו ביניהם שקין יקח לחלקו את הקרקעות, והבל יקח את המטלטלין, ולכן רבו שקין אמר להבל שיעוף באויר ולא ידרוך רגלו על הארץ השייכת לו, והבל אמר לקין שיתן לו את מלבושיו שלבוש בהם. ומרן הגר"מ שך זצ"ל שאל מה באו לומר לנו בזה חז"ל, אלא כדי שנתבונן בזה שאע"פ שכל העולם שלו, כל המדינות הגדולות והקטנות, ובכל זאת אם לא עובדים על המידות יכולים להגיע לדיוטא התחתונה שלא יכול לסבול שעוד אדם דורך על אדמתו.

מלמד אחד שאל את התלמידים האם נשאר מצאצאי קין איזה זכר, שהרי כולם מתו בדור המבול, מחז"ל על שם שנמחה, ומתושאל שיצא ממנו, על שם שהושתת מן העולם וכן כל השבע דורות? ענה התלמיד רק בת אחת שנאמר ואחות תובל קין נעמה אומר רש"י שהיא היתה אשתו של נח.

ויתהלך חנוך וגו' ואיננו כי לקח אתו אל-הים. מפרש התרגום יונתן כי נלקח ועלה לרקיע ויקרא שמו מיטטרון הסופר הגדול, ובתוס' (יבמות טז עמוד ב) מביא דזה מחלוקת, שבתרגום אונקלוס מפרש דחנוך מת, ובתחילת מסכת דרך ארץ משמע דנכנס לגן עדן בחייו.

שתי פעמים כתוב בתורה התיבות "אשר חי", אצל אדם הראשון ויהי כל ימי אדם אשר חי, ואצל אברהם אבינו ע"ה והיה כל ימי

אברהם אשר חי, והמכוון בזה ששניהם לא גמרו את קצבת חייהם שהוקצבו להם, אדם נתן 70 שנה מחייו לדוד המלך ע"ה, ואברהם מת חמש שנים מקודם, שהיה צריך לחיות 180 שנה וחי רק 175 כדי שלא יראה את עשו יוצא לתרבות רעה, בגלל זה כתוב אשר חי ולא שהיה באמת צריך לחיות (הגר"א).

ונח מצא חן בעיני ה'. אומר המדרש מי שהוא נח לבריות הוא מוצא חן בעיני ה'.

דיני משיב הרוח

התחלנו לומר ב"ה משיב הרוח, אם שכח לומר משיב הרוח וכו' ואמר מוריד הטל לא צריך לחזור, רק אם נזכר לפני שאמר ה' חוזר ואומר. ואם סיים הברכה אם אמר מוריד הטל ממשיך כרגיל, ואם לא אמר מוריד הטל אומר אחרי הברכה לפני אתה קדוש, אבל אם כבר התחיל ברכת אתה קדוש אפילו תיבת אתה לבד או נקדש וגם לא אמר מוריד הטל חוזר לראש התפלה.

מנהל של ישיבה בא אל צדיק ואמר לו שהוא רוצה לסגור את הישיבה מפני שאין לו כסף, ענה לו משיב הרוח ומוריד הגשם, פירוש אם תגבירו את הרוחניות ינתן לכם מן השמים שפע של גשמים.

ביום כ"ט תשרי יחול יום פטירתו של שמעון הצדיק, שמעון הצדיק חי בתקופת בית המקדש השני, ומשרי כנסת הגדולה, הוא היה כהן גדול אחר עזרא הסופר, הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועבודה וגמילות חסדים.

חכמינו זכרונם לברכה מספרים, שבמשך ארבעים השנים שבהן שימש שמעון הצדיק ככהן גדול: 1. מדי שנה ביום הכיפורים, כשהיה מטיל את הגורל בין שני השעירים תמיד היה עולה הפתק לה' בידו הימנית-דבר שהיה בו סימן טוב לכלל ישראל. 2. גם חוט השני שהיו קושרים ביו"כ על ראש השעיר שנשלח לעזאזל, היה מלבין כל שנה כסימן שה' מחל את עוונות עמו. 3. ונר אחד מן המנורה הוסיף לבעור גם אחרי ששאר הנרות כבו, עד למחרת היום כאשר שב הכהן להדליק שוב את הנרות, והספיק להכין פעמיים אפר מפרה אדמה.

בשנה אחרונה אחרי יום הכיפורים הודיע שמעון הצדיק כי קרב יום מותו, וכיצד ידע, כששאלו אותו על כך, סיפר: כל שנה כאשר היה נכנס לקודש הקדשים ראה דמות לבושה לבנים ועטופה לבנים, והדמות ליוותה אותו בכניסתו וביציאתו, ואילו בשנה זו הופיעה הדמות לבושה שחורים ועטופה שחורים ולא זו בלבד אלא הדמות ליוותה אותו בבואו את הקודש אך לא יצאה עמו... (הדמות היתה השכינה הקדושה). מתוך כך הבין שמעון הצדיק כי אכן קרב יומו ללכת בדרך כל הארץ, ובאמת אחרי חג הסוכות באותה שנה חלה הכהן הגדול שמעון הצדיק ושבעה ימים אחר כך החזיר נשמתו ליוצרה. לפי זה מקובל שיום כ"ט תשרי הוא יום פטירתו של שמעון הצדיק.

בקיצור שו"ע כתב, שכשחל ר"ח במוצ"ש, בסעודה ג' יש להמנע מלאכול כזית פת בלילה כדי לצאת מן הספק, ונחלקו הפוסקים בהתחיל בסעודה מבק"י וסיים בלילה. לדעת הב"ח וסייעתו יזכיר רק של שבת, לדעת המ"א וסייעתו יזכיר רק של ראש חודש, לדעת הט"ז וסייעתו יזכיר שניהם, והכה"ח כתב שלא יזכיר כלום, משום שכשיש מחלוקת ואין הדבר מעכב ויש חשש הפסק שב ואל תעשה עדיף ואין להזכיר

פרשת בראשית 146 פסוקים. הפטרה: "מחר חודש" (שמואל א' כ') שבת מברכים: ר"ת מר חשון, בימים א' וב'. המולד: יום א' בשעה 9:43 עם 2 חלקים

הדלקת הנרות: 5:38

שקיעה: 6:17 מוצאי שבת: 6:49 ר"ת: 7:29

סוף זמן ק"ש מג"א: 8:46

מתחילין לומר ברכי נפשי

אליכסיגין פריילאכין שבת קודש

לענין הגה"צ ר' גרשון אריגדור ב"ר חיים זצ"ל ולב"ע י"ג תשרי תשנ"ב